

‘אמר ליה אביי לרבא כיצד מקמצין, אמר לו: כדקמצי אינשי’ – שבאמת הוא פלא, הלא כל אדם יודע שלא במותו יקח הכל כי אם יעזוב לאחרים חילו, ולמה אפוא יקמץ – אלא הקמץ שוכח בכל זה וסובר שיחיה לעד. זהו שהתפלא אביי ואמר לו לרבא כיצד מקמצין – רצה לומר, כיצד יוכל אדם להיות קמצן כנ”ל, אמר לו: ‘כדקמצי – אינשי, פירוש, כשאדם הוא משוקע בקמצנות, אינשי ושוכח מכל התכלית, והפירוש אינשי לשון שכחה, כמו ‘נשני אלקים’... ועל דרך הנ”ל, זה שאמרו (ברכות ג:) אין הקומץ משביע וכו’ – פירוש, הקמץ ורע עין אינו משביע, כמו שנאמר במשלי (כג) אל תלחם את לחם רע עין, ושם אל תתאו למטעמותיו, והוא לחם כזבים וגו’ אכלת תקיאנה. אבל הנותן בעין יפה, הנהנה יוצא שבע’... (מתוך דברי ישראל (מודיע) ויקרא)

דף יב

‘איבעיא להו, לדברי האומר שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה... אפילו לר’ עקיבא דאמר זריקה מועלת ליוצא, הני מילי יוצא דאיתיה בעיניה ופסול מחמת דבר אחר הוא, אבל חסרון דפסולא דגופיה הוא, לא מהני ליה הקטרה’. החילוק בין חסרון שהוא פסול-בגופו, ובין יוצא שהוא פסול-מחמת-דבר-אחר, ניתן לבאר בכמה פנים; רש”י פרש לפי שהיוצא נפסל מחמת אויר ירושלים, לפיכך אין זה פסול בגופו (וכדרך זו בפרוש הר”מ להלן יג.). ולפי זה נראה שפסול טומאה ייחשב פסול-בגופו, שהרי הוא פסול מחמת עצמו שהוא טמא, ולא מחמת דבר אחר. וכן משמע בתוס’ במעילה (ז), שלא אמר ר’ עקיבא זריקה מועלת אלא ליוצא ולא בשאר פסולים, כגון טומאה. ואולם מדברי הרמב”ם (מעילה ג, ט) נראה שמשוה יוצא לטמא. וכנראה לדעתו רק חסר נחשב פסול בגופו/ היות והחסר כבעל-מום (כדלעיל ט), אבל טומאה או יציאה אינם שינוי בגוף הדבר ממש. ועוד יש לפרש סברת החילוק שבגמרא, והלא סוף סוף נפסלו השירים משום ‘יוצא’ – אך נראה שטעמו של ר’ עקיבא שהזריקה מועלת ליוצא הוא מפני שהזריקה בעצמה פועלת את פעולתה להפקיע הבשר מקדושתו, אלא שנתהוה על הבשר פסול מצד אחר בכך שיצא החוצה, והלא אותו פסול שייך גם לאחר זריקת הדם, הרי שאינו שייך לעצם הזריקה, הלכך מועלת הזריקה לענין מעילה ופיגול. לא כן בשירים שחסרו בין קמיצה להקטרה, פסול זה הלא אינו שייך אחר הקטרה, הלכך גדרו של פסול זה הוא ששיריים שחסרו אינם ניתרים על ידי הקטרת הקומץ כשאר שירי מנחה, וזהו ‘פסולו בגופו’ – בעצם המתיר; הפסול הוא בעצם ההקטרה שאינה מועילה להתיר השיריים, וממילא הם עומדים בקדושתם ולא יצאו מידי מעילה. וזה גופא הוא ספק הגמרא; האם בחסרו שיריים יש פסול בעצם התר הזריקה או פסול צדדי הוא.

ולפי זה, טומאה, היות והיא שייכת גם לאחר זריקה, הרי זה כ’יוצא’ ונחשבת פסול מחמת דבר אחר (עפ”י שו”ת אחיעזר ח”ב מא, א. וע”ש אריכות בישוב שיטת הרמב”ם בנטמא אחד מן הסדרים, ועוד. וע”ע חזו”א קמא כו).

‘... אפילו לר”א דאמר אין זריקה מועלת ליוצא, הני מילי יוצא דליתיה בפנים, אבל חסרון דאיתיה בפנים – מהניא ליה הקטרה’ – ואף על פי שאמרו (בבבחים כו.) כל זריקה שאינה מתרת הבשר באכילה אינה מביאה לידי פיגול [ודרשו ואם האכל יאכל... – מי שפיגולו גרם לו, יצא זה שאין פיגולו גרם לו אלא דבר אחר גרם לו] – זהו דוקא כשיש פגם בזריקה עצמה, שגם ללא הפיגול אינה ראויה להתיר

הבשר באכילה, אבל אם הבשר [וכן השירים במנחות] אינו ראוי לאכילה מצד דבר אחר, לא נתמעט מפיגול. הלכך יש לומר שכשחסרו השיריים הרי הוריקה מצד עצמה אין בה גרעון, לכך נתפסת בה מחשבת פיגול (עפ"י תוס' זבחים כז. ד"ה יצא; שטמ"ק כאן, ואחיעזר שם, וע"ש ל,ה).
ע"ע בספר דבר אברהם ח"ג א ענף ז.

– הספק בגמרא אמור הן כשפיגל בקמיצה קודם שנחסר; האם נחשב 'קרב המתיר כמצוותו' או שמא כיון שהשירים אסורים אינו נחשב 'מתיר', הן בפיגול לאחר שנחסר וחשב להקטיר הקומץ והלבונה למחר, או שחשב לאכול השירים למחר (כן הוכיח בחזו"א קמא כו,ז).

ותני ר' חייא: הקומץ את המנחה, ולא תני או כזית, מאי טעמא לא תני או כזית – לאו כגון שחסרו שירים וקמו להו אכזית, וכיון דבמתן כלי בהילוך ובהקטרה לא מתני ליה או כזית אשירים, בקמיצה נמי לאכול שירים לא תני או כזית. לולא פירוש רש"י ותוס' (וע' ב'חדושי הרשב"א' אריכות רבה) היה נראה לפרש שלכך לא שנה ר' חייא 'או כזית', כי באמרו 'לאכול שייריה' כבר נכלל דין כזית, שהרי גם אם נחסרו השירים ועמדו על כזית ועתה כל שייריה אינם אלא כזית, אם חשב על השירים להקטירם חוץ לזמנו – פיגול ובכרת. הרי שמענו שמחשבת פיגול חלה על כזית. הלכך אגב שירים גם בקומץ לא נקט 'כזית' ואעפ"י ששם אי אתה מוצא שנחסר ועמד על כזית (וקרוב לזה פרשו רבנו מאיר ורבנו שמואל להלן יג.).

(ע"ב) 'הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי, דתניא: קדש קדשים הוא – שאם נפרסה אחת מהן חלותיה כולן פסולות. הא יצאת, הני דאיכא גוואי כשרות...' ואם תאמר מנין לדייק כן, שמא נקט 'נפרסה' להשמיענו שעל אף שהיא בפנים והרי פסולה קל (כדברי רבא לעיל), אעפ"י כ' נפסלו שאר החלות, וכל שכן אם יצאה; –
יש לומר שמדייק מכך שהיה לו לומר בסתם 'ארע פסול באחת מהן' והכל בכלל.
ודוחה אביי, שמא לא נקט בסתם, כי בא למעט נטמאה. אבל יצאה אחת אכן נפסלו השאר ב'כל שכן' מנפרסה (צאן קדשים).

'אביי אמר... אלא אימא הא לאכול ולאכול דבר שדרכו לאכול...' רש"י כאן מפרש שחשב שתי מחשבות שונות, לאכול חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו. ומדברי רש"י בזבחים (לא:): נראה שחישב לאכול חצי זית ואחר כך שוב חישב על חצי זית, ומשמיענו שחלה מחשבת-פסול לחצאין, הגם שלא חשב על כזית שלם בבת אחת (עפ"י 'חדושי הרשב"א'. וע' להלן יד: שאפילו בשתי עבודות מצרפים שתי מחשבות של חצי זית).

*

מעשה באדם אחד שהביא מנחתו מגליא ומאספמיא ומחברותיה וראה את הכהן שקמץ ואכל את השאר. אמר: אוי לי, כל הצער הזה שנצטערתי – בשביל זה שיאכל? היו הכל מפייסין אותו לומר: מזה זה (הכהן) שלא נצטער אלא בין כבש למזבח וזה שיאכל מנחתך, אתה שנצטערת כל הצער הזה – על אחת כמה וכמה! (עפ"י מדרש 'שוחר טוב' כב ועוד).